

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮ : ੩

ਮਨਮੁਖਿ ਗਰਬਿ ਨ ਪਾਇਓ ਅਗਿਆਨ ਇਆਣੇ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੇ॥
 ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਾਸੁ ਪਾਇਦੇ ਗਰਭੇ ਗਲਿ ਜਾਣੇ॥
 ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਾਣੇ॥੩॥
 ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪੂਰਾ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਭੇਟਿਆ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ॥
 ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਬੰਧਪੁ ਬੀਰਾ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ਪ੍ਰਭ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਕੀਰਾ॥੪॥੩॥੧੭॥੩੭॥

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨਮੁਖ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਨਮੁਖ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿਣ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਇਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਸਤਕ ਉੱਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਹਰਿ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈਣ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- ਮਨਮੁਖਿ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਛੁਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ?
- ‘ਗਰਭ ਜੋਨੀ’ ਕਿਸ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?
- ਕਿਸ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖਾਏ ਹਨ ?

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮਨਮੁਖਿ	: ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ
ਇਆਣੇ	: ਸਖਣੇ
ਪਛੁਤਾਣੇ	: ਪਛੁਤਾਵਾ ਕਰਨਾ
ਗਰਭ ਜੋਨੀ	: ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ/ਜਨਮ ਲੈਣਾ
ਕਰਤੇ	: ਪਰਮਾਤਮਾ
ਭਰਮਾਣੇ	: ਭਟਕਦੇ ਰਹਿਣਾ
ਲੇਖ	: ਕਰਮ
ਧੁਰਿ	: ਪੂਰ ਦਰਗਾਹ
ਭੇਟਿਆ	: ਮਿਲਣਾ
ਬੰਧਪੁ	: ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਭਰਾ
ਬਖਸਿਸ	: ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਨਾਨਕ ਕੀਰਾ	: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖ

- (v) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਹੜੇ ਸਮਾਜਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
- (vi) ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਕੌਣ ਹਨ ? ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੈ?
- (vii) ਹਰੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ? ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸੋ।

2. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ :

ਮਨਮੁਖਿ ਗਰਬਿ ਨ ਪਾਇਓ ਅਗਿਆਨ ਇਆਣੇ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੇ॥

- (i) ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਕੌਣ ਹਨ ?
- (ii) 'ਗਰਬਿ' ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (iii) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਲਿਖੋ।

3. ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪੂਰਾ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਭੇਟਿਆ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ॥

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ

- (i) ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ ਕਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (ii) ਰੱਬ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ ? ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- (iii) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 6 ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾਂ-ਕਿੰਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ ?
- (iv) 'ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ' ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਵੀ, ਸੰਤ, ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲੱਭੋ ਤੇ ਕਤਰਨ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਚਿਪਕਾਓ ਜਾਂ ਲਿਖੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ (✓) ਉੱਤੇ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਓ :

- (i) ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ☐
- (ii) ਹੰਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਹਨ। ☐
- (iii) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲੇਖ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ☐
- (iv) ਹਰਿ ਹੀ ਸਾਡਾ ਅਸਲ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ। ☐

ੲ. ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ... ਗੁਰੂ ਹਨ।
- (ii) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ... ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ।
- (iii) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੱਚੇ ... ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (iv) ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨਮੁਖਿ ...।
- (v) ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ਪ੍ਰਭ ... ਕੀਰਾ॥

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

ਮਨਮੁਖਿ	ਮੂਰਖ
ਪਰਮਾਤਮਾ	ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ
ਹੰਕਾਰੀ	ਗੁਰਮੁਖਿ
ਸਾਕ	ਹਰਿ

ਹ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉ :

- (i) ਅਗਿਆਨੀ ...
- (ii) ਪਿਤਾ ...
- (iii) ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ...
- (iv) ਮਿਲਾਉਣਾ ...
- (v) ਗਰੀਬ ...

ਕ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਮਸਤਕਿ ...
- (ii) ਧੁਰਿ ...
- (iii) ਹਰਿ ...
- (iv) ਗਰਬਿ ...